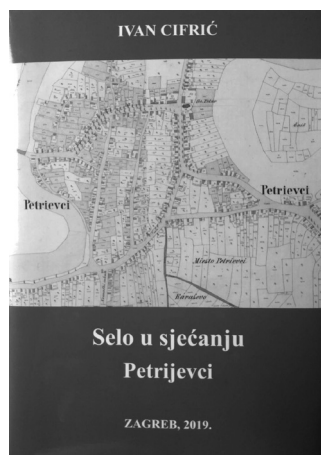

Ivan Cifrić, autor
priređio Jakša Primorac

Selo u sjećanju: Petrijevc

Zagreb: Hrvatska akademija znanosti u umjetnosti i Hrvatsko sociološko društvo, 2019., 569 str.

Proživjeti toliko života u jednom ljudskom vijeku koliko ih je proživio akademik prof. dr. sc. Ivan Cifrić i ostaviti to zabilježeno u pisanom autobiografskom obliku, kakva je njegova posljednja knjiga *Selo u sjećanju: Petrijevc*, ogromna je vrijednost kako za znanstvenu zajednicu tako i za širu hrvatsku javnost. Vrijedna je ovo knjiga za sve one koje zanima kako su se hrvatska sela kroz samo jedan ljudski život transformirala „od autentičnosti do neprepoznatljivosti“, kako to naziva akademikov bliski prijatelj i kolega sociolog Antun Šundalić. Vrijedna je i za sve koje zanima kako nastaje jedan pravi sociolog – onaj koji se sociologijom ne bavi samo kao zanatom i profesionalnim pozivom već sociolog koji s društvom i ljudima živi, koji s njima diše i koji svoj životni vijek posvećuje njihovu

unaprjeđenju. Naposljetku, vrijedna je ovo knjiga i za sve nas koji smo ga osobno poznavali i s njim surađivali jer otkriva iskustva koja su ga oblikovala, sjećanja koja su mu se vječno urezala u pamćenje, trenutke, ljude i stvari za kojima je čeznuo, neke od najradosnijih, ali i onih tužnijih crtica iz djetinjstva i mladosti, sve prikazano kroz leću vremenitosti kada je ta sjećanja odlučio zapisati u ovom autobiografskom osvrtu. Tek nakon čitanja knjige možemo reći da bolje razumijemo što je to značilo za jednog dječaka iz slavonskog sela Petrijevac otći na školovanje u Osijek, doći na studij u Zagreb, završiti studij filozofije i sociologije te cijeli svoj život posvetiti tom pozivu na najvišoj znanstvenoj i humanoj razini. I pri tome ostati ponosan na svoje porijeklo, ali i na nova iskustva, ostati uvijek u duši onaj čovjek od ljudi i nakon dobivanja najviše titule, one akademika, poštivati tradiciju ne smatrajući da treba priječiti modernizaciju, voljeti selo ne smatrajući da ne treba biti i grada, zalagati se za baštinu ne smatrajući da sela trebaju postati muzeji prošlosti.

Knjiga *Selo u sjećanju* donosi, dakle, osobna sjećanja akademika Cifrića na njegovo selo Petrijevc u blizini Osijeka. Knjigu je napisao kao doprinos očuvanju svog individualnog ali i kolektivnog sjećanja na selo kakvo je nekada bilo, čime ona predstavlja i doprinos očuvanju kulturne raznolikosti, za koju se cijeli život zalagao.

Skroman kao uvijek, u Predgovoru ističe da ostavlja iza sebe knjigu o Petrijevcima jer za svoj kraj nije mnogo učinio. Što je mogao više učiniti akademik Cifrić za svoje Petrijevice nego živjeti kao ponosni Petrijevcinac cijeli svoj život, istraživati hrvatska sela potaknut selom iz kojeg je potekao, izučavati hrvatski identitet nadahnut onim koji je iz djetinjstva i mladosti nosio u sebi? Što je mogao više učiniti od toga što je glas o Petrijevcima prenio ne samo u Hrvatskoj već kao stipendist zaklade Alexander von Humboldt i šire, postao akademik iz Petrijevac a i, naposljetku, napisao jedan od najvrjednijih zapisa koje bi bilo koje mjesto bilo ponosno imati o sebi iz pera vještog pisca, srca vlastitoga sina i kritičke prizme sociologa?

Dio Predgovora autor posvećuje promišljanju o tome što je to uopće sjećanje. Danas, kada smo okruženi fotošopiranim životima po fejsbucima i instagramima, posebno je važna poruka koju ostavlja mladima kako život nisu samo vesele slike i radosni trenuci, no nisu ni samo gorki trenuci ili trenuci kada smo napravili nešto loše ili nešto propustili napraviti. Naprotiv, kaže autor: „Sjećanje je jedinstveno iskustvo u nekom prostorom i vremenskom kontekstu i treba ga vrednovati kao takvo. Sjećanje na teške gorke ali i sretne i vesele dane ne samo da ih oživljava nego možda na neobjašnjiv način i povezuje u cjelinu vrijednosti i smisla proteklog života“.

Sadržaj knjige posebno je zanimljiv jer je zapravo lako čitljiva gdje god ju čitatelj otvori, odnosno nije nužno u njenom čitanju pratiti sadržajni poredak. Stoga, ukoliko vas zanima povijest sela Petrijevac a, autor se time bavi na početku knjige. Prostorijama u kući i seoskom materijalnom kulturom bavi se u drugom poglavlju prvog dijela te na početku drugog dijela knjige. Shvaćanjem vremena i protoka vremena na selu bavi se u trećem poglavlju prvog dijela. Drugi dio knjige pročitajte ukoliko želite nešto naučiti o seoskom gospodarstvu, a sam kraj drugog dijela ukoliko vas zanima seoska arhitektura i njene promjene od tradicije do modernosti. Položaj i promjene seoske obitelji, medija, struka, obrta i zanimanja opisani su u trećem dijelu knjige. Četvrti je posvećen onomastičkim aspektima, toponimiji i antroponimiji te multietničnosti sela. Peti dio donosi seoske običaje. Šesti je dio posebno zanimljiv. Nazvan „Iz mladenačke sjete“, donosi crtice iz osnovne škole i druge događaje koje je autor zapamtio iz svoga djetinjstva na selu te opisuje i neke od zanimljivih likova na selu kroz „skice za portrete“. Zaključni, sedmi dio, akademik Cifrić naziva „Gubitak prošlosti“ i u njemu se sociološki osvrće na negativne aspekte modernizacije sela kroz gubitak priče, pjesme, vidljivoga, prisnosti, kao i procese modernizacije, folklorizacije i retradicionalizacije. Tu je i niz vrijednih priloga koji upotpunjuju ovaj povijesno-subjektivno-objektivni pristup: Jezična napomena; Tumač riječi i izraza petrijevačkoga govora; Popisi stanovništva 1697., 1720., 1736., 1823. i 1852. godine; Abecedni popis krštenih i umrlih u župi Petrijevc i 1830. – 1985. godine; Najstarija prezimena u selu; Prvospomenute obitelji na kućnim brojevima prema Popisu duša II Župe Petrijevc i; Popis porezovnika iz 1946. godine; Popis petrijevačkih župnika; Okvirni popis naziva dijelova petrijevačkog atara; Popis obiteljskih nadimaka u Petrijevcima i Popis Nijemaca poginulih u radnim logorima netom nakon Drugog svjetskog rata.

Izdvojit ću nekoliko zanimljivih dijelova knjige kao poticaj čitateljima prikaza da ju pročitaju i u cjelini.

U četvrtom dijelu knjige, petom poglavlju, autor donosi pregled seoskih psovki, kletvi i zakletvi. Radi se, naime, o zapostavljenoj temi u domaćim društvenim znanostima. Odvažno se akademik primio te važne sociološke teme i u autobiografiju uvrstio nekoliko stranica kategorizacije vrsti psovki, aktera koji su psovali i koga, u kojim kontekstima i s kojim razlogom te kako su se psovke, kletve i zakletve mijenjale kroz vrijeme.

Nadalje, na samom kraju knjige nalazi se drugi prilog „Tumač riječi i izraza petrijevačkog govora“, koji je pomogla prirediti dr. sc. Irena Miloš. To je izniman doprinos Petrijevcima i Petrijevcanima i očuvanju njihova jedinstvenog identiteta jer je od 373. do 459. stranice abecednim redom prikazan pravi mali rječnik petrijevačkog govora s ucrtanim odgovarajućim naglascima.

Posebno zanimljivi dijelovi knjige oni su u kojima se autor prisjeća nekih seoskih običaja poput pečenja rakije, ribarenja s ocem, vožnje u konjskoj zaprezi, dječjih igara poput klizanja na zaleđenoj rijeci kao nekih od ključnih trenutaka koje su obilježile njegovo djetinjstvo. Sve se to kasnije odrazilo i u njegovim profesionalnim interesima posebice kao sociologa sela i socijalnog ekologa, koji je zagovarao upravo takav jednostavniji i održiviji oblik življenja u bližem odnosu s prirodom.

Kroz cijelu knjigu protežu se upravo sociologija sela i socijalna ekologija kao lajtmotivi. Život na selu, koji je bio jednostavan u materijalnom, a bogat u iskustvu, emocijama i duhovnom. Oštrenje noževa kod ujaka Viktora na točilu bio je pravi izlet autora i njegova oca. Spremili bi sve noževe iz kuće, neki su bili naslijeđeni još iz Prvog svjetskog rata, pa put pod noge i na oštrenje. Bilo je to iskustvo oca i sina, druženje s Viktorom, razmjena ideja, informacija, a ne samo oštrenje noževa. Nadalje, kolinje u kojem je sudjelovala cijelo selo i cijela obitelj, na kojem bi se svaki dio svinje iskoristio, čime se slavio trud obitelji da uzgoji životinju, poštovala time sama životinja jer se ništa nije bacalo, i pri tome jačala zajednica.

Posebno vrijedan sociološki doprinos knjige i u posljednjem je sedmom dijelu „Gubitak prošlosti“. Autor kaže: „Sve dok postoji neko vrijeme i netko na koga se to vrijeme odnosi, postoji i prošlost. [...] Nestanak prošlosti – lokalne tradicijske kulture u slučaju Petrijevac – gubitak je sociokulturnog identiteta. On se može tumačiti u negativnom smislu kao gubitak jednoga određenog starog identiteta, a u pozitivnom smislu kao nastanak drugog, novog identiteta“. Dalje, kada govori o „gubitku priče“ kaže: „Gubitak priče predstavlja nestanak važne dimenzije starijega sociokulturnog identiteta kroz više generacija. Nestajanje priče indikator je nestajanja jednoga važnog društvenog i duhovnog aspekta tradicijske kulture. Prošlost je živa sve dok se održava u sadašnjem vremenu. Prenošenje njezinih sadržaja preko priča znači održavanje prošlog vremena u sadašnjoj svijesti kolektiva i pojedinaca. Kada prošlost postane nekompatibilna s novim sociokulturnim identitetom zajednice, ona je odbacuje. Priča je svojevrsno pozitivno konzerviranje sadržaja prošlog vremena u sadašnjosti je je samom svojim postojanjem i izvođenjem obogaćuje. Nestankom priče nestaje i prošlost“.

Da se to ne bi dogodilo i Petrijevcima pobrinuo se akademik Cifrić zapisavši priče svog života u i izvan svog rodnog sela. Rijetke su ovakve etnološke i sociološke knjige u kojima autor sebe i svoja sjećanja ogoljuje pred čitateljima, stavljajući se na svaki list, predajući svoja sjećanja na kritiku i čuvanje budućim generacijama, otišavši potom u glasnoj tišini koja nastavlja odjekivati njegovom sociološkom imaginacijom i u ovom kao i mnogim drugim njegovim djelima. A posebnu zahvalnost što je ova knjiga ugledala svjetlo dana nakon što nas je autor prerano napustio dugujemo Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti i suradnicima tamo, posebice dr. sc. Jakši Primorcu, koji je priredio rukopis knjige za objavu.

Tijana Trako Poljak